

56 ונפטר בכך. משנתנו מבארת לפי מי נקבע דין 'השג יד' ולפי מי נקבע
 57 ה'ערך', האם לפי המעריך (-הנודר) או לפי הנערך.
 58 דין 'השג יד' נאמר בנודר שהתחייב לתת את הממון להקדש, שאם
 59 הוא עני, הכהן מעריך את חיובו לפי הממון שיש לו, ואין חילוק אם
 60 הנערך עשיר או עני. ו'השנים' - הדין האמור בתורה שערך אדם
 61 נקבע לפי גילו, נאמר בפניך - באותו אדם שאת ערכו התחייב הנודר
 62 להקדש, ואין חילוק אם הנודר עצמו צעיר או זקן. ו'הערבין' - מה
 63 שהילקה תורה בין ערך זכר לנקבה, הוא בפניך, ואין חילוק אם
 64 המעריך עצמו זכר או נקבה. ו'הערך', שנקבע לפי גילו של האדם,
 65 נאמר בנזמן הערף, כלומר, לפי גילו של הנערך בשעת הנדר, ואף אם
 66 עדיין לא שילם ובינתיים השתנה ערכו של הנערך, משלם כזמן שנדר
 67 את ערכו, ולכן אדם צעיר שהעריך את עצמו כשהיה פחות מבן
 68 עשרים, שערכו מועט, ועדיין לא נתן את הערך עד שנעשה בן
 69 עשרים שערכו גדול, נותן ערך קטן.
 70 המשנה מבארת את הדין הראשון: 'השג יד בנודר' ביצר, עני
 71 שהעריך את העשיר, כגון עשיר שאמר 'ערכי עלי', ושמע זאת עני
 72 ואמר 'מה שאמר זה, עלי' והתכוין בכך לפטור את העשיר מחיובו,
 73 אין העני חייב לשלם את ערכו של העשיר, אלא נזמן ערף עני.
 74 ועשיר שהעריך את העני, שעני אמר 'ערכי עלי', ושמע זאת עשיר
 75 ואמר 'מה שאמר זה, עלי', נזמן ערף עשיר - כפי הדמים הקצובים
 76 בתורה, ואין פוחתים לו מחמת שהנערך עני.
 77 ומוסיפה המשנה: אבל בפניך אינו כן, הרי שאמר הנודר 'קרננו
 78 של מצורע זה עלי', שחייב את עצמו להביא את הקרבנות
 79 שהמצורע חייב בהם ולפטור בכך את המצורע, ולגבי חלק מקרבנות
 80 מצורע יש חילוק בין עשיר לעני, שהעשיר מביא בהמה ואילו עני
 81 מביא עוף, אין אומרים שיביא הנודר לפי מצבו, אם הוא עשיר או
 82 עני, אלא חיובו נקבע לפי המצורע עצמו, שאם היה אותו מצורע
 83 עני, מביא הנודר קרבן עני, ואם המצורע היה עשיר, מביא הנודר
 84 קרבן עשיר, כיון שהוא מביא את קרבנותיו תחת המצורע, ועליו
 85 להביאם כפי חיובו.
 86 המשנה מביאה דעה חולקת בענין ערכין: רבי אומר, אומר אני, אף
 87 בפניך הדין כן, כמו לגבי קרבן, שאם יהיה בערכין אופן שזה לקרבן,
 88 יהא דינם שזה, והחילוק ביניהם הוא רק מפני שאינם דומים זה לזה,
 89 ומבאר רבי את דבריו, וכי מפני מה עני שהעריך את העשיר נזמן
 90 ערף עני, הרי זהו משום שאין העשיר עצמו חייב כלום, ולא התחייב
 91 הנודר בחיוב שהיה מוטל על העשיר, אלא נדר לתת את ערך
 92 העשיר, כפי שקבעה התורה לפי שנותיו. אבל עשיר שאמר 'ערכי
 93 עלי', וחל עליו חיוב של ערך שלם, ושמע עני את נדרו ואמר, 'מה
 94 שאמר זה, עלי', שנדר ליתן את הערך שהתחייב בו העשיר, הרי הוא
 95 נזמן ערף עשיר, כיון שלא התחייב סתם כערכו של העשיר, אלא
 96 התחייב לשלם את הסכום המוטל על העשיר, ולגבי נדר זה לא נאמר
 97 דין 'השג יד'.

נמרא

98 יש שני מיני חיובים שאדם יכול לחייב את עצמו: א. חיוב 'ערכין',
 99 כשאומר 'ערכי עלי', או 'ערך פלוני עלי', שבוה קצבה התורה את
 100 ערכו של כל אדם לפי גילו, ולפי זכר או נקבה. ב. חיוב 'נדרים',
 101 כשאומר 'דמי עלי' או 'דמי פלוני עלי' או 'דמי חפץ פלוני עלי', שבוה
 102 משלם כפי שווי האדם או החפץ להמכר בשוק.
 103 שנינו במשנה: 'השג יד בנודר, והשנים בנידר'. תמזה הגמרא: הרי דין
 104 'השג יד', שהעני משלם רק כפי הממון שיש לו, בפניך הוא -
 105 נאמר רק בעני שאמר 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני עלי', ואילו מלשון
 106 המשנה 'השג יד בנודר' משמע שמדובר בעני שאמר 'דמי עלי' שאינו
 107 נותן את שווי דמיו כפי שהוא נמכר בשוק, אלא כפי שתישג ידו, ודין
 108 זה אינו נכון, שהרי הנודר דמים אינו נידון ב'השג יד', אלא משלם
 109 עתה מה שיש לו, וכשיהיה לו ממון נוסף ישלים את דמי כל נדרו.
 110 מתרצת הגמרא: אמנם המשנה עוסקת במעריך, אך התנא נקט לשון
 111 הדומה ללשון הפסוק, ב'דבתיב בפרשת ערכין (ויקרא כו ח) 'על פי
 112

1 פורענות מודמנת לו - באה עליו פורענות, מחמת שעברו עליו
 2 ארבעים יום ללא יסורים.
 3 תניא, רבי אליעזר הגדול אומר, אלמלא - אם היה פא הקדוש
 4 ברוך הוא עם אברהם יצחק ויעקב בדין, אפילו הם אין יבולין
 5 לעמוד מפני התוכחה שהיה אומר להם, שנאמר בזמנו של שמואל
 6 הנביא, שביקשו ישראל להמליך עליהם מלך, והיוביחם שמואל על
 7 כל מעשיהם מעולם, ואמר להם 'ועתה התייצבו ואשפטה אתכם
 8 לפני ה' את כל צדקות ה' אשר עשה אתכם ואת אבותיכם'
 9 (שמואל א' יב ז), ו'אבותיכם' אלו אברהם יצחק ויעקב, הרי שצדקה'
 10 עשה איתם ה', ולא מצד הדין.
 11 הגמרא מביאה פסוק בתהלים, שנחלקו כיצד לדורשו: נאמר בפסוק
 12 (תהלים כד ו) 'זה דור דורשני מבקשי פניך יעקב סלה' ודימה
 13 הפסוק את ה'דור' 'לדורשיו', כלומר למנהיגיו, ופליגי בה - נחלקו
 14 בדרשה זו רבי יהודה נשיאה (-הנשיא) ורבנן, חד אמר שכוננת
 15 הפסוק שהדור לפי הפרנס - המנהיג. וחד אמר, שהפרנס הוא לפי
 16 דורו.

17 מבררת הגמרא: למאי הלכתא - לענין מה נחלקו בדבר זה, אילמא
 18 למעליהתא - אם נאמר שזה לענין מעלת הדור והפרנס, דמר סבר,
 19 אי מעלי דרא מעלי פרנס - שאם הדור מעולה וטוב, גם הפרנס שלו
 20 כך, ומר סבר, אי מעלי פרנס מעלי דרא - אם המנהיג של הדור
 21 מעולה וטוב, אף הדור מתעלה כמותו. והרי אי אפשר לומר כן, דהא
 22 איבא - שהרי יש את צדקה מלך יהודה, והנה מעלי ודריה לא
 23 הנה מעלי - שצדקיה עצמו היה צדיק, ודורו היו רשעים, וכן הא -
 24 הרי היה את יהויקים מלך יהודה, ולא הנה מעלי ודריה הנה מעלי
 25 - שיהויקים לא היה צדיק, ודורו היו צדיקים. ומוכיחה זאת הגמרא:
 26 דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דבתיב - מה
 27 פירושו של הפסוק (ירמיה כו א) 'בראשית ממלכות יהויקים בן
 28 יאשיהו מלך יהודה', כלומר, מדוע נכתב בפסוק זה לשון 'בראשית',
 29 וכי עד עתה לא היו מלכים בישראל, אלא שביקש הקדוש ברוך
 30 הוא להחזיר את העולם לתוהו ובהו ולהחריב את כל מעשה
 31 בראשית, בשביל - מחמת יהויקים מלך יהודה שהיה רשע, אך פינן
 32 שנסתמבל בדרור, שהיו צדיקים, נתיישבה דעתו. וכן נאמר לגבי
 33 צדקיהו מלך יהודה (שם כח א) 'ויחי בשנה ההיא בראשית ממלכת
 34 צדקיה מלך יהודה', שאף באותו דור ביקש הקדוש ברוך הוא
 35 להחזיר את העולם לתוהו ובהו, מפני דורו של צדקיהו שהיו
 36 רשעים, ופינן שנסתמבל בצדקיהו שהיה צדיק, נתיישבה דעתו. ועל
 37 כל פנים מוכח משני דורות אלו שאין מעשי המנהיגים כפי אנשי
 38 דורם, ואם כן לענין מה נחלקו רבי וחכמים אם הדור לפי הפרנס או
 39 שהפרנס לפי הדור.

מבארת הגמרא: אלא, לענין תוקפא וניחותא קאמרינן -
 40 המחלוקת היא לענין אופן ההנהגה בקפדנות או בנחת, שאחד מהם
 41 אמר שאם המנהיג קפדן אף אנשי דורו קפדנים, ואם הוא נוהג בנחת
 42 אף אנשי דורו כן, והאחר אמר שהמנהיג נוהג לפי הדור, שאם אנשי
 43 הדור קפדנים אף הקדוש ברוך הוא נותן להם מנהיג קפדן כמותם,
 44 ואם הם נוחים אף המנהיג נח כמותם.

הדרן עלך יש בערכין

פרק רביעי - השג יד

47 בפרק זה מבוארים דינים שונים שנאמרו בפרשת ערכין, כיצד דנים
 48 אותם. כמו כן יבוארו בו חילוקים שיש בין נדרי ערכין לנדרי קרבנות.

משנה

51 אדם שנודר ליתן להקדש את ערך עצמו או ערך אדם אחר, צריך
 52 ליתן סכום קבוע, לפי מה שקבעה התורה וחילקה בין צעיר לזקן, ובין
 53 זכר לנקבה. אם אין ידו משגת לתת סכום זה, אינו משלם אלא כפי
 54 מה שיש לו, שנאמר (ויקרא כו ח) 'ואם מך הוא מערךך והעמידו לפני
 55 הפהך והעריך אתו הפהך על פי אשר תשיג יד הפהך יערכבנו הפהך',

המשך ביאור למס' ערכין ליום שני עמ' א

26 דְּמִדִּירוֹ – אותו אדם שאמר 'קרבנו של מצורע זה עלי, עֲשִׂיר הוּא,
 27 כפי שמשמע מהמשנה, והרי 'זָאֵם דֵּל הוּא' אָמַר רַחֲמֵנָא (ויקרא יד
 28 כא), שאז הוא נפטר בקרבן דלות, וְאֵילוֹ אָדָם זֶה שֶׁנֶּדֶר לְהַבִּיאַת אֵת
 29 קרבנות המצורע, לֹא דֵּל הוּא, ואיך יפטר בקרבן של דל.
 30 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, משנתנו אכן עוסקת בְּשִׁתְּיָהּ מִדִּירוֹ
 31 עֲנִי, ולכן דינו כאותו מצורע עני שנפטר בקרבן דלות.
 32 ממשיכה הגמרא ומקשה: אף כשמדירו עני, מנין שהוא נפטר בקרבן
 33 דלות, וְדִלְמָא עֲלֵיהּ דִּינְדִּיָּהּ חָס רַחֲמֵנָא – שמא רק על המצורע עצמו
 34 חסה התורה ופטרה אותו בקרבן דלות, אבל אָמַדִּירוֹ – על אדם אחר
 35 שנדר להביא את קרבנותיו של המצורע, לֹא חסה. והטעם לומר כן,
 36 דְּהִתְקַיְּיַב זָאֵם דֵּל הוּא, ומשמע שדווקא במצורע נאמר דין זה, ואילו
 37 המדיר חייב לעולם בקרבן עשיר, אף כשהוא עני. מתרצת הגמרא:
 38 אָמַר רַב אֲדָא בַּר אֲהֵבָה, נאמר בפסוק 'וְאִין יְדוֹ מְשִׁנֵּת', ולכאורה
 39 לשון זו מיותרת שהרי כבר נאמר 'זָאֵם דֵּל הוּא', אלא בא הפסוק
 40 לְרַבּוֹת אֵת הַנֶּנְדָר, שאם אין ידו משגת, מביא קרבן דלות.
 41 הגמרא מקשה על עיקר תירוצו של רבי יצחק, שמדובר שהיה מדירו
 42 עני. תמדה הגמרא: לפי זה נמצא שהאמור במשנה שלגבי קרבנות
 43 מביא המדיר את הקרבנות שהמצורע עצמו היה חייב בהם, היינו
 44 דווקא בעני, אֲבָל אם היה מִדִּירוֹ עֲשִׂיר, הָכֵי נְמִי דְמִיִּתִּי בְּעֲשִׂירוֹת
 45 – האם אכן יהא עליו להביא קרבן מצורע של עשיר, הרי אֵם בֵּן
 46 קשה מאי 'אֲבָל בְּקַרְבָּנוֹת אֵינוּ בֵּן', שמשמע שבקרבנות אין הולכים
 47 כלל אחר הנודר, אלא רק אחרי המחויב בהן, והרי לפי תירוץ רבי
 48 יצחק נמצא שאף בקרבנות הולכים אחרי הנודר, שאם הוא עשיר
 49 מביא קרבן עשיר, ואם הוא עני מביא קרבן עני.

1 אֲשֶׁר תִּשְׂיֵג יָד הַנֶּנְדָר יַעֲרִיכְנּוּ הַכֹּהֲנִין, הרי שכינה הפסוק את
 2 המערך בלשון 'נודר', ולכן אף התנא במשנתנו כתב 'השג יד בנודר',
 3 אף שהיה ראוי לכתוב 'השג יד במערך'.
 4 ממשיכה הגמרא ומקשה על לשון המשנה: 'הַשְּׂנִיִּים בְּנִידָר', והיינו
 5 שערך אדם נקבע על פי גיל הנערך ולא גיל המערך, וקשה שהרי
 6 דין זה שהדמים נקבעים לפי גיל האדם, רק ב'נִיעָרָה' הוּא, שאם אמר
 7 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני עלי', משלם לפי גיל האדם כאמור בתורה,
 8 אך בנדר, שאמר 'דמי פלוני עלי', אין השווי נקבע לפי הגיל, אלא
 9 חייב לשלם את שווי האמיתי להמכר בשוק, ומדוע נקטה המשנה
 10 לשון 'נידר'. מתרצת הגמרא: אכן היה ראוי לנקוט לשון 'נערך', אלא
 11 אִיִּדִי – אגב דְּאָמַר התנא 'הַשְּׂנִיִּים יָד בְּנִידָר', וכפי שהתבאר לעיל
 12 שנקט כן התנא כלשון הפסוק, אָמַר נְמִי לגבי הנערך לשון זו 'הַשְּׂנִיִּים
 13 בְּנִידָר'.
 14 שנינו במשנה: 'הַשְּׂנִיִּים יָד בְּנִידָר בִּיצֵר, עֲנִי שֶׁתַּעֲרִיף אֵת הָעֲשִׂיר –
 15 שהתחייב לשלם את מה שאמר העשיר 'ערכי עלי, נוֹתֵן עֲרָף עֲנִי'.
 16 מבררת הגמרא: מַאי מְעַמָּא של דין זה, מדוע 'השג יד' נאמר
 17 במערך, והיינו בעני שהתחייב לשלם את הדמים שחייב העשיר את
 18 עצמו, ואינו נמדד בעשיר, שהוא שאמר 'ערכי עלי'. מבארת הגמרא:
 19 דְּאָמַר קְרָא (שם) וְהָעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׂיֵג יָד הַנֶּנְדָר
 20 יַעֲרִיכְנּוּ הַכֹּהֲנִין, הרי שְׁנִידָר תִּלְתֵּי רַחֲמֵנָא את דין 'השג יד', וכיון
 21 שהעני הוא שנדר לשלם את מה שהתחייב העשיר, ואין ידו משגת,
 22 אינו משלם אלא כפי שמשגה ידו.
 23 שנינו במשנה: 'אֲבָל בְּקַרְבָּנוֹת אֵינוּ בֵּן, הָרִי שֶׁאָמַר קְרָבְנֵי שֶׁל
 24 מְצוּרָע זֶה עָלַי, הָיָה מְצוּרָע עֲנִי מְבִיא קְרָבָן עֲנִי'. תמדה הגמרא:
 25 וְכִי דִין זֶה, שאם היה המצורע עני מביא קרבן עני, הוא אף על גב

גמרא

58
 59 שנינו במשנה: 'היה עני והעשיר, עשיר והעני, נותן ערך עשיר.
 60 מבאר הגמרא: אם היה עני והעשיר, נותן ערך עשיר, כיון שנאמר
 61 (ויקרא כז ח) 'על פי אשר תשיג יד הנדר יעריכנו הבהן', וכיון שנתנה
 62 הוא עשיר וידו משגת לשלם ערך עשיר, חייב לשלמו. ואם היה
 63 עשיר והעני גם כן נותן ערך עשיר, כיון שנאמר 'על פי אשר תשיג
 64 יד הנדר', ומלשון 'הנדר' משמע שהולכים אחרי שעת הנדר,
 65 ובאותה שעה היה עשיר.
 66 שנינו במשנה: רבי יהודה אומר, אפילו היה עני והעשיר וחוור
 67 והעני, נותן ערך עשיר. מבררת הגמרא: מאי מעמיה דרבי יהודה,
 68 והרי לא היה עשיר בשעת הנדר ולא בשעת התשלום. מבאר
 69 הגמרא: אמר קרא (שם), 'ואם מך הוא מערקך', ויש לדרוש מלשון
 70 זו שלא נאמר דין הישג יד עד שיהא במוכרו (בענייתו) מתחלתו
 71 ועד סופו, אך אם היה עשיר באמצע, חייב בערך של עשיר, אף אם
 72 חזר והעני.
 73 מקשה הגמרא: אלא מעתה, שדורשים מלשון הפסוק 'ואם מך הוא'
 74 שלגבי ערכין צריך להיות בענייתו מתחילתו ועד סופו, אם כן מה
 75 שנאמר לגבי מצורע (שם יד כא) 'ואם דל הוא', שמביא קרבן של
 76 עני, הכי נמי עד שיהא בדרותו מתחלתו ועד סופו – האם גם בזה
 77 נאמר שדין זה הוא רק אם היה עני מתחילה ועד סוף, אך אם היה
 78 עשיר באמצע, מביא קרבן עשיר. ממשיכה הגמרא את קושיתו: וכי
 79 תימא הכי נמי – ואם תאמר שאכן אף לגבי קרבן מצורע הדין כן,
 80 והתנן במשנה לא כך, לגבי חוב המצורע להביא שלש קרבנות,
 81 אשם חטאת ועולה, שהאשם לעולם בא מן הבהמה, ואילו החטאת
 82 והעולה תלויות במצבו, שאם הוא עשיר מביא מן הבהמה ואם הוא
 83 עני מביא מן העוף, וכך שנינו במשנה (נגעים פ"ד מ"א), מצורע
 84 שיהביא מקצת קרבנותיו כשהוא עני, וקודם שהביא את השאר
 85 העשיר, או שהביא מקצתם כשהוא עשיר, והעני, הכל הולך אחר
 86 תפארת, שאם בזמן הבאת החטאת היה עני, והביא חטאת עוף, מביא
 87 גם את העולה כ'עני', אף אם בינתיים התעשר. ואם היה עשיר והביא
 88 חטאת בהמה, מביא עולת בהמה, אף אם בינתיים העני, דכרי רבי
 89 שמעון. רבי יהודה אומר, הכל הולך אחר אשם, שאם היה עני
 90 בשעת הבאת הכל בעניות, ואם היה עשיר בשעת הבאתו
 91 מביא הכל בעשירות. ותניא בברייתא, רבי אליעזר בן יעקב אומר,
 92 הכל הולך אחר הצפירים שמביא המצורע ביום טהרתו, שאם בשעה
 93 שהכהן מזה עליו מדם הציפור הוא עני, מביא את קרבנותיו כעני,
 94 ואם הוא עשיר מביאם בעשירות. ועל כל פנים מוכח לדעת כל
 95 התנאים ובכללם רבי יהודה, שאף שנאמר לגבי מצורע 'ואם דל
 96 הוא', אין צורך שיהא בעניות מתחילה ועד סוף, אלא ישנם אופנים
 97 שהוא עשיר בעת הבאת הקרבנות ומכל מקום מביא קרבן עני, וכיצד
 98 ניתן לומר שטעמו של רבי יהודה לגבי ערכין, שאם היה עני והעשיר
 99 וחזר והעני נותן ערך עשיר הוא מחמת הפסוק 'ואם מך הוא', שיהא
 100 במכותו מתחילה ועד סוף.
 101 מתרצת הגמרא: אין להקשות מקרבנות מצורע לדין ערכין, דהא
 102 אהמר עלה – שהרי נאמרה בבית המדרש מימרא זו, לגבי מחלוקת
 103 התנאים בקרבנות מצורע, אמר רב יהודה אומר רב, ושלשתן –
 104 שלשת התנאים שנחלקו לעיל בדין מצורע, מקרא אחד דרשו –
 105 למדו זאת כגזירת הכתוב מאותו פסוק, אלא שכל אחד דרש את
 106 הפסוק באופן אחר. נאמר לגבי מצורע עני (ויקרא יד לב) 'זאת תורת
 107 אָשֶׁר בו נגע צרעת אשר לא תשיג ידו בטהרתו', רבי שמעון קבר
 108 שכיון שנאמר בפסוק הקודם 'יִכְפֹּר הַכֹּהֵן עַל הַמַּטְהָר לְפָנֵי ה' אף
 109 פסוק זה העוסק בהשג יד כונתו שלא השיגה ידו בעת שהביא את
 110 הדָּבָר הַמְכַפֵּר, ומאי ניהו – ומה הוא הדבר המכפר, קרבן תפארת,
 111 ולכן אמר שהכל הולך אחר הטהרת. ורבי יהודה קבר שיש לדרוש
 112 מהלשון 'אשר לא תשיג ידו בטהרתו', דהיינו דָּבָר הַמְכַפֵּר –
 113 המטהרו ומכשירו לבא למקדש ולאכול קדשים, ומאי ניהו, זה
 114 אָשֶׁם, ולכן הכל הולך אחר האשם. ורבי אליעזר בן יעקב קבר,
 115 שבטהרתו היינו דבר הנדרם לו מטהרה, ומאי ניהו, ציפירים, שקודם

1 מתרצת הגמרא: אמנם לא בכל הדינים שבמשנה יש חילוק בין ערכין
 2 לקרבנות, אלא תָּדָא – דין אחד, שאם היה המצורע עני מביא גם
 3 הנודר קרבן עני, אִמְצוּרֵעַ עֲנִי וּמְדִירוֹ עֲנִי – נאמר באופן ששניהם
 4 עניים, וכדברי רבי יצחק, שרק באופן זה אמרה תורה שגם המדיר
 5 יביא קרבן עני, אבל אם המדיר עשיר, מביא קרבן עשיר, ובאופן זה
 6 באמת אין חילוק בין קרבנות לערכין. וְתָדָא – אבל האופן האחר,
 7 שאם היה המצורע עשיר מביא הנודר קרבן עשיר, בא לְמַעוּטֵי –
 8 למעט מדין ערכין את האופן של מְצוּרֵעַ עֲשִׂיר וּמְדִירוֹ עֲנִי,
 9 שבקרבנות אין הולכים אחר המדיר אלא אחר המצורע עצמו, ולכן
 10 אף שהמדיר עני חייב להביא קרבן עשיר, כמו המצורע, ובה שונה
 11 דין הקרבנות מדין הערכין, שבערכין הולכים לעולם אחר הנודר,
 12 ואילו בקרבנות יש אופן שהולכים אחר המצורע.

13 ומבאר הגמרא מדוע הוצרכה המשנה לומר שיש חילוק בענין זה
 14 בין קרבנות לבין ערכין: סְלֵקָא דְעֵתָא אֲמִינָא – שהיה עולה בדעתך
 15 לומר, הוֹאִיל וְאִיתְרְבוּ, אִיתְרְבוּ – כיון שנאמר (ויקרא יד כא) 'ואין
 16 ידו משגת' לרבות את הנדר, שחסה עליו התורה להביא קרבן עני
 17 באופן שהוא עני והמצורע עני, אפשר שנתרבה גם כשהמצורע עשיר
 18 הוֹאִיל והוא עני ויש לחוס עליו. קָא מְשַׁמְעֵ לְךָ – משמיעה לנו
 19 המשנה שאין הדבר כן, אלא באופן כזה מביא הנודר קרבן עשיר,
 20 כמו המצורע. וכן שנינו בברייתא, לְפִי שְׂמִיעֵנוּ בְּעֵרְכִין שְׁעֵנִי
 21 שְׁהַעֲרִיר אֶת הָעֲשִׂיר נֹתֵן עֶרֶךְ עֲנִי, וְכֹל אֵף בֶּן – אף עני
 22 שהתחייב קרבנות של מצורע עשיר יביא קרבן עני, תְּלַמּוּד לֹמַר
 23 (ויקרא יד כא) 'אם דל הוא', שרק 'הוא', המצורע עצמו, אם הוא
 24 עני חסה עליו התורה ומביא קרבן עני, אבל הנודר אף שהוא עני לא
 25 חסה עליו התורה, ומביא קרבן עשיר וכשהמצורע עשיר.

26 מקשה הגמרא: וְלִרְבִּי, דְאָמַר במשנתנו 'אומר אני, אף בערכין בו',
 27 שאם אמר העשיר 'ערכי עלי', ושמע העני ונדר שיתן את הסכום
 28 שהתחייב העשיר, חייב דמי עשיר, אֲלֵמָא אֲמַר בְּתַר חַיּוּבָא דְנִבְרָא
 29 אֲזֵלִין – מוכח שהוא סובר שבערכין הולכים אחר חיובו של הנערך,
 30 אם הוא עצמו מחיוב, ואם כן קשה, הֲאֵל לֹא צְרִיכָא קְרָא לְמַעוּטֵי –
 31 הרי לא צריך פסוק למעט מצורע עשיר ומדירו עני שאינו נפטר
 32 בקרבן עני, אלא יש ללמוד כן מערכין, ואם כן 'אם דל הוא' לְמַעוּטֵי
 33 מאי.

34 מתרצת הגמרא: פסוק זה בא לְמַעוּטֵי מְצוּרֵעַ עֲנִי וּמְדִירוֹ עֲשִׂיר,
 35 שאין המדיר מביא קרבן עני כמו המצורע, אלא קרבן עשיר, כיון
 36 שהוא עצמו עשיר. דְסֵלְקָא דְעֵתָא אֲמִינָא, הוֹאִיל וְאִמְרָא רְבִי בְּתַר
 37 חַיּוּבָא דְנִבְרָא אֲזֵלִין – כיון שרבי אמר במשנה שהולכים אחר חיוב
 38 הנערך, אם כן אף במצורע נאמר שיביא הנודר קרבן מצורע של עני,
 39 וכמו המצורע עצמו, קָא מְשַׁמְעֵ לְךָ – לימדנו הפסוק 'ואם דל הוא'
 40 שרק המצורע עצמו מביא קרבן עני, אבל עשיר שנדר להביא כמותו
 41 מביא קרבן עשיר.

משנה

42
 43 לאחר שהתבאר במשנה לעיל (ע"א) שדין 'השג יד' נידון במעריך
 44 עצמו, מבררת משנתנו את הדין באופן שהשתנה מצבו מזמן הנדר
 45 לזמן התשלום: הִיָּה המעריך עֲנִי, וְלִפְנֵי שֵׁנֵתן את הממון, הָעֲשִׂיר,
 46 או שהיה עשיר וְלִפְנֵי הַנְּתִיבָה הָעֲנִי, בְּשֵׁנֵי הַמַּקְרִים נֹתֵן עֶרֶךְ עֲשִׂיר.
 47 רְבִי יְהוּדָה אֹמֵר, אם היה עני, והָעֲשִׂיר, ועדיין לא שילם, וְחוּר
 48 וְהָעֲנִי, אף שבין בתחילה ובין בסוף היה עני, נֹתֵן עֶרֶךְ עֲשִׂיר, כיון
 49 שבאמצע היה לו זמן של עשירות, וחל עליו חיוב ליתן ערך שלם.
 50 המשנה מבאר שלגבי קרבנות אין אומרים כן. אומרת המשנה: אֲכַל
 51 בְּקִרְבָּנוֹת אֵינִי בֶן, שאם היה מצורע עשיר והעני, או עני והעשיר,
 52 הכל הולך אחר זמן הבאת קרבנותיו.
 53 המשנה אומרת דין נוסף לגבי ערכין: אֲפִילוּ אם מַת אָבִיו של
 54 המעריך בזמן שהכהן מעריכו, וְהִנִּיתָ לוֹ רִיבּוּא – והוריש לו עשרת
 55 אלפים מנה, או שהיתה כְּפִינָתוֹ של המעריך בְּיָם וּבְאָה לוֹ
 56 בְּרִבּוּאוֹת – ועתידה להרוויח לו עשרות אלפי מנים, אֵין תְּקַדְּשׁ
 57 בָּהֶם בְּלוּם, ובגמרא יבואר טעם דינים אלו.

המשך ביאור למס' ערכין ליום שני עמ' ב

1 הבאתן אינו יכול לגלח ולהיטהר. ונמצא שלגבי מצורע יש טעם
2 מיוחד לכך שאין דורשים מ'ואם דל הוא' שיהא בדלותו מתחילה ועד
3 סוף, אבל לגבי ערכין יש לבאר שטעמו של רבי יהודה הוא מחמת
4 דרשת הפסוק 'ואם מך הוא'.
5 מבררת הגמרא: וְאֵלָא לַשּׁוֹן וְאִם דָּל הוּא' האמורה לגבי מצורע
6 לְמַה לִּי, ומה דורשים ממנה. מבארת הגמרא על פי הסוגיא לעיל:
7 שהפסוק נדרש לְרַבִּי בְדִאִית לִיה - כפי שהוא דורשו, וְלְרַבִּי
8 בְדִאִית לְהוּ - כפי שהם דורשים אותו, שחכמים דורשים מפסוק זה
9 שרק על המצורע עצמו חסה התורה, אבל לא על הנודר, ולכן עני
10 שנדר להביא קרבן של מצורע עשיר, מביא קרבן עשיר. ואילו רבי
11 דורש מהפסוק שאם הנודר היה עשיר והמצורע עני, מביא קרבן
12 עשיר, כיון שהוא עצמו אינו עני.
13 ממשיכה הגמרא ומקשה על ביאור דברי רבי יהודה: אֵלָא מַעְתָּה -

14 לדבריו, שסברת רבי יהודה היא מחמת שדורשים מהפסוק 'ואם מך
15 הוא' שיהא במכותו מתחילה ועד סוף, נדרוש כן אף מהאמור בפרשת
16 עדות, 'וְהוּא עֵד או רָאָה או יָדַע אִם לֹא יָגִיד וְנִשְׂא עֹנֵו' (ויקרא ה
17 א), ונאמר שאינו כשר לעדות עַד שְׂיִהָא כְּשֵׁר מִתְחִלָּתוֹ וְעַד סוּפּוֹ,
18 ואם היה פסול באמצע, אף אם חזר והתכשר, יהא פסול. ממשיכה
19 הגמרא את קושייתה: וְכִי תִימָא הָכִי נָמוּ, שאכן כן הוא הדין לגבי
20 עדות, וְהָא תִנְיָא בברייתא לא כך, וכך שנינו, הִיָּה יוֹדַע לוֹ בְּעֵדוּת
21 עַד שְׂלָא נַעֲשֶׂה הִתְנֵוֹ של בעל הדין, וְקוּדַם שֶׁהֵעִיד נַעֲשֶׂה הִתְנֵוֹ
22 ונפסל לעדות, או שהיה העד פְּקֻחַ (-שומעו), וְנִתְחַרַּשׁ קוּדַם שֶׁהֵעִיד,
23 ונפסל לעדות, או שהיה פְּתוּחַ (-רואה) וְנִסְתַּמָּא ונפסל לעדות, או
24 שהיה שְׂפּוּי וְנִשְׁתַּמָּת, חָרִי וְהָ פְּסוּל, כיון שבשעת הגדת העדות הוא
25 פסול. אָכֵל אִם הִיָּה יוֹדַע לוֹ עֵדוּת עַד שְׂלָא נַעֲשֶׂה הִתְנֵוֹ, וְנַעֲשֶׂה
26 הִתְנֵוֹ,